

mèl: assò és çure!», MGadea (*T. del Xè* II, 24).

Panesc: faves panesques, 'mena de fava grossa i farinosa': «sia pres celiandre sech e alquarabia e batafula e regallicia, e faves panesques to<r>rades», Rec. val. de Micer Joan, a. 1466 (*BABL* VII, 410); adj. «paniceo» Escrig 1851.

Ès pròpia de l'illa d'Eivissa l'aplicació a una mena de garrofa: *garrofa panesca*, relativament petita en contrast amb la *g. boval*, i de polpa densa i sana; que s'usava, quan convenia, per suplir el pa:³ el governador de l'illa en l'any 1746 es resistia a la sortida de 120 quarteres d'ordi, destinades al R. Patrimoni de Formentera: perquè, tot i haver augmentat la collita de l'ordi, en canvi havien collit 30 mil quintars menys de garrofes «que es el regular mantenimiento de los paysanos»; car si bé es menja més de la *boval*, quan n'hi ha, aquesta, com a més tendra, es podreix abans de tres o quatre mesos, mentre que la *panesca* es guarda d'un any a l'altre: i així servia fins si la illa quedava incomunicada per l'amenaça turca o dels pirates, i per tant substituïa el pa; llavors s'estén figuradament l'adjectiu *panesc* a molts objectes i coses humanes, de qualitats semblants, fortes i robustes: «això sí que és una paret *panesca*: no la tombarà es vent»; «una mula *panesca*»; «aquest homo té unes mans ben *panesques*»,²⁵ 'anchas, curtidias y callosas'; «un homo *panesc*»: que seria «grueso» (PzCabr.),⁴ però «además de corpulento, fuerte y duro», «musculoso y fuerte» (alhora sovint 'basto, rudo, de escasa cortesia'), en contrast amb el que només és gras, que li diuen *un bòtil*, o l'home fluix i cançoner, mal treballador (un *putifeina*), que en diuen un *homo boval* o *bovalenc* (per l'altra mena de garrofes), i amb l'alto y larguirucho' que li diuen *un llarguidèmus*, o en el camp *un britjó*. Article del venerable amic Dr. I. Macabich en «Diario de Ibiza», 5-II-1964. *Panesca* («un joc», val. S. XVIII, *DAG.*).

Panisser 'el qui fa pa, flequer' [S. XIII, *Repert. de Val.*, *CoDoACA* XI, 381], i en les Ordenacions de Pere III, a. 1344, *-niçer* (*CoDoACA* v, 26 i 31, *DAG.*); «no's trobà dia, tant com estes festes han durat, que --- no fos més abundantment lo darrer dia que lo primer: e sé-us ben dir que aquest bo de *panicer* no stava jamés que no tingués prop de sí passats 30 milia pans: que estava molt abundós», JoMartorell (*Ag.* I, 138.8f.); *paniçer*, *Dicc. de Rims* de JMarc. *Paniceria* 'ofici de flequer' (1344, *Ordin. Palatines*), «fleca, forn de pa» (S. XIV, *DAG.*), 'repertori de coses que té el panisser': «carniceria / cert, infinida, / e sense mida / botelleria, / *paniceria* / inenarrable / ---», JRoig (*Spill*, 7064); i veg. la cita de 1395 a *museria* (*MU.* SA). *Empanissar*.

Apanar val. S. 'fènyer o pastar pa', Enr. Valor, c. 1950 (contra el que aquest tem no deu ser castellanisme, car en castellà no sé que existeixi); «de matí, en un mocadò al cap, agranava la casa, omplia de jarra, ensenia el forn y *apanava*; fea el segó pa es gallines, y es avios de la dina», *Canyissaes*, 121; *apanador*.

Companatge 'allò que es menja junt amb pa (en cada àpat, o quan es fa un mossec)' [fi S. XIII], gene-

ralment aplicat només al menjar fred: «no puix menjar cinc tuynols ['panets'] / se(n)s *companatge* e biada», Cerverí (101.2.15); «leva lo balle seu (del governador de la Vall), per menjar, una migera de froment, per cascun mes, aytant quan trig<u>en los blatz a levar, e tres diners per cascun dia que leven, per *companaçe*», «leva lo batle seu, per menjar, una migera de froment per cascú mes, aytant quant trig<u>en los blatz a levar, e tres diners per cascú dia que leven, per *companage*», Capbreu de la Vall de Ribes, c. 1283 (*RLR* IV, 55, 57, i encara p. 59); «mesió de pa ni de vi ni de *companage*», a. 1340, i set exemples més fins a 1410 en *InoLC*. «La viande del cos, so és --- lo pa e lo vi e-l *companatzen*», Reixac (*Questa*, 121.11, sense original francès); «si la 2.ª vegada no ve a matines, él pert el *companatge* e menya, a la taula, del pa e del aygoa», 2.ª meitat S. XIV (MiretS, *TemplH*, p. 551); «lo senyor de la nau --- deu donar a menjar a tots los mariners, tres jorns de la setmana, carn ---; e en los altres jorns de la setmana, cuynat; e quascun vespre de quada dia, lur *companatge*; e així mateix tres vegades, per quascun matí, los deu fer donar vi; e així mateix los ne deu fer donar quascun vespre: e lo *companatge* deu ésser tal, com se segueix, ço és, formatge o ceba, o sardina o altre peix», *Consolat*, cap. 100 (Pard., p. 36; de nou cap. 194, p. 224).

«Lo senyor, així mateix, los és tengut de servir la custuma de la terra, en dar-lus pa e vi e *companatge* e lit, e altres coses acostumades de dar, als altres semblants, per bé que no sie expressat en les covinences e pactes fets entre ells en lo començament», Eiximenis (*Regiment*, 340). «Si lo pa és tan bo, quin deu ésser lo *companatge*?», StVicentF (*Quar.*, 273.66). «Criat en la pàtria - que's diu limosina, / no vol aquest libre - mudar son llenguatge: / de vena tan fèrtil - és nat, y tan fina, / que d'ell brolla aygua - excelsa y divina; / i-l veus, dels ingenis - molt dolç *companatge*; / legiu, doncs, los mestres - doctrina tan sana / ---», versos proemials del *Spill* de JRoig, que l'introdueixen en l'ed. de 1531 (ed. Chabàs, p. 371, v. 5). «De les fruytes, ocells y altres animals de menjar, en altres llocs se n'ha tractat; / *companatge*: edulium, obsonium», OPou (*ThPu.*, 190). «Primerament traureu la llet de sobre, encontinent que la haureu treta de la vaca, un poc refredada; y de aquesta llet fareu los formatges, que se acostumen de vendre en lo estiu, per las barenas, en lloc de *companatge*», M. Agustí, *Secrets d'Agricultura*, f° 151v.

Encara que lamentablement oblidat en el cat. barceloní, el mot segueix ple de vida en les terres altes del Princ., així com en ross., i en les terres muntanyoses de les altres regions. I pertot el trobem usat pels millors escriptors: «lo *companatge* que hi posen / la pobresa l'amaneix, / si per una altra pobresa / la caritat no'ls el pren», Verdager (*Nazaret*, p. 13); MrnVayreda (*Sang Nova* I, iv, 24). «Al que té fam, no li vajes en colpes, que no t'escoltarà: ves-li en rollos, bõna meçcla o *companage*, y un barral de vi», MGadea (*Terra del Xè* II, 23). «Malícia no té regit / i s'amor no té llinatge; / i sa son no espera 's llit, / ni sa talent,